

що відбувається у рамках судової реформи правовим підґрунтям для якої стали Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» та Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Виступаючи на XVII саміті Україна – ЄС, який відбувся у Києві 27 квітня 2015 р., Президент України П. Порошенко наголосив, що перспектива членства у ЄС є стратегічним орієнтиром українських прагнень до перетворення і ключовою метою, заради якої проводяться реформи. Реформування національної державної процесуально-правової системи відповідно до норм Європейського Союзу, відбувається шляхом адаптації вже наявних законів до європейського законодавства та прийняття нових, узгоджених з правовим полем Європейського Союзу. Можна відмітити, що процесуальне право України нерозривно пов'язане з міжнародним процесуальним правом, зокрема з правом Європи і знаходиться під впливом сучасних інтеграційних процесів, яким сприяє розширення співробітництва в правозахисній, правоохоронній, судочинній, виконавчій сферах, перейняття законодавчою практикою досвіду зарубіжних правових доктрин і законодавства. На сьогодні, процесуальне право України зазнає впливу процесів конвергенції з правом країн Європи, певної уніфікації процесуально-правових норм, що спрощує міжнародні стосунки, зокрема у правоохоронній сфері, дає можливість гармонізувати національні галузі права.

Вище наведене потребує врахування при підготовці фахівців за спеціальністю «Право».

ЩОДО ПРАВОВИХ ЗАСАД ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Н.С. Горелова

Сталий соціально-економічний розвиток будь-якої країни означає таке функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі матеріальні і духовні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічно безпечне господарювання і високоефективне збалансоване використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для здоров'я людини, збереження і відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва. Невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України є раціональне використання природних ресурсів, перш за все, у сфері господарювання, що має супроводжуватись відповідним законодавством.

Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, зобов'язаний ефективно й економічно використовувати природні ресурси на основі застосування новітніх технологій у виробничій діяльності (ст. 153 Господарського кодексу України). Аналогічна вимога міститься і у статті 40 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», за якою використання природних ресурсів громадянами, підприємствами, установами та організаціями здійснюється з додержанням обов'язкових екологічних вимог, серед яких є вимога раціонального і економного використання природних ресурсів на основі широкого застосування новітніх технологій. Правові засади використання природних ресурсів у сфері господарювання містяться і у низці інших нормативно-правових актів, проте їх аналіз вказує на недостатню урегульованість зазначених питань.

В науковій літературі це питання досліджувалось такими науковцями як В.К. Мамутов, В.І. Андрейцев, Ю.С. Шемшученко та ін., які визначають раціональне використання природних ресурсів одним із основних напрямів охорони навколишнього природного середовища. Учені правники зазначають, що

природні ресурси, залучені до господарського обороту, враховуючі їх особливості, заслуговують на особливу увагу. Разом з тим окремих досліджень щодо правових засад використання природних ресурсів у сфері господарювання не проводилось.

Наведене вказує на актуальність заявленої теми дослідження, метою якого обґрунтування окремих напрямів удосконалення названих правових засад.

Належна правова регламентація відносин у вищезазначених сферах повинна починатися з визначення основних положень, ідей, які є своєрідною несучою конструкцією для відповідних правових норм та інститутів – тобто принципів (засад) правового регулювання.

Статтею 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплено основні правові принципи (засади) використання природних ресурсів у сфері господарювання, зокрема це:

пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності;

екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій;

безоплатність загального та платність спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності;

компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку.

Окремі правові засади використання природних ресурсів у сфері господарювання зафіксовані і в інших актах або впливають з них. Так, одним із принципів земельного законодавства, закріпленим статтею 5 Земельного кодексу України, є поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва та забезпечення раціонального використання та охорони земель.

Основні принципи раціонального природокористування при здійсненні господарської діяльності впливають із загальних засад, закріплених у нормах Господарського кодексу України, Лісового кодексу України, Водного кодексу України, Кодексу України про надра, законів України, постанов Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, розпоряджень та Указів Президента України, центральних органів виконавчої влади, міжнародних актів.

Проаналізувавши загальні правові засади використання природних ресурсів у сфері господарювання можна зробити висновок, що не врегульованими залишаються такі питання: відсутній дієвий механізм залучення природних ресурсів до господарського обороту; на законодавчому рівні не закріплено поняття «раціонального використання природних ресурсів» або «раціонального природокористування»; не досконалим є механізм стимулювання суб'єктів господарювання при раціональному використанні природних ресурсів; не співмірність завданої шкоди відповідальності суб'єкта; однорідних, уніфікованих методів і процедур; неузгодженість між функціями органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Для удосконалення правових засад використання природних ресурсів у сфері господарювання можна запропонувати доповнення складу принципів

раціонального використання природних ресурсів. Доцільно закріпити положення щодо:

гарантій прав суб'єктів господарювання на доступ до інформації про використання природних ресурсів (екологічної інформації) за умови дотримання правил конфіденційності, передбачених законом;

стимулювання суб'єктів господарювання до здійснення заходів щодо використання вторинних ресурсів;

попередження або скорочення виробництва і негативного впливу відходів, зокрема, від промислової і торгової діяльності;

пріоритет відшкодування екологічної шкоди в натурі перед відшкодуванням у грошовій формі.

На думку деяких науковців одним із шляхів вирішення є підготовка та прийняття Екологічного кодексу України як єдиного комплексного нормативно-правового акту, у якому будуть зосереджені не лише охоронні норми, але й інші, що мають відношення до регулювання раціонального використання природних ресурсів у сфері господарювання.

Вищевказані рекомендації можуть бути використані при підготовці Екологічного кодексу України або доповненні переліку принципів охорони навколишнього природного середовища, які містяться в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Дослідження правових засад використання природних ресурсів у сфері господарювання потребує комплексного підходу з урахуванням правового, економічного, соціального, технологічного, екологічного та управлінського аспектів.

РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

О.В. Мартинюк

Трансформація політичної, економічної, соціальної та духовної систем, що відбувається в Україні протягом останніх двох із половиною десятиліть, не оминула і систему вищої юридичної освіти. З метою наближення вітчизняних стандартів вищої освіти до європейських за участю провідних вчених-правознавців була розроблена Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. У цьому зв'язку актуальним уявляється дослідження процесу розвитку університетської юридичної освіти в українських землях Російської імперії у XIX – на початку XX ст., оскільки сучасна вітчизняна правнича освіта є результатом тривалого і неоднозначного процесу її розвитку.

Головними осередками правової освіти й науки в українських землях Російської імперії у XIX – на початку XX ст. були юридичні факультети Харківського (з 1805 р.), Київського (з 1834 р.) та Новоросійського (з 1865 р.) у м. Одесі університетів. Саме XIX століття стало новою епохою розвитку правової освіти в українських землях Російської імперії.

Вся діяльність університетів, зокрема, юридичних факультетів, регулювалась внутрішніми університетськими Статутами 1805 р, 1835 р., 1842 р. (чинний лише для Київського університету Св. Володимира), 1863 р. та 1884 р. За Статутами 1805 р. та 1863 р. університети діяли на принципах автономії, а Статуту 1835 р. і 1884 р. її майже ліквідували. Необхідно відзначити положення статуту 1863 р., згідно з якими на юридичних факультетах університетів мали викладатися такі